

Referanser: SKR 24/10, KM 6/10, KM 5/11, KR 32/13, KR 23/14, KR 60/14, NFG 05/15, NFG 12/15

Saksdokumenter:

KR 41.1/15 Revidert Ordning for dåp i hovedgudstjenesten (bm)

KR 41.2/15 Revidert Ordning for dåp i hovudgudstenesta (nn)

Revisjon av dåpsliturgien

Sammendrag

I evalueringen av gudstjenestereformen har mange gitt uttrykk for at Ordning for dåp i hovedgudstjenesten fra 2011 ikke fungerer godt. Det påpekes at den er for tung og gjentakende, for ordrik, for lang og at flere av formuleringene ikke kommuniserer godt. Både språklig og regimessig er det behov for forbedringer. Samtidig er det viktig å føre videre nyvinningene i 2011-liturgien med takkebønn for dem som skal døpes, forbønn for de døde, oppløfting av dåpsbarnet etter dåpen, bruk av dåpslys og en dåpspåminnelse til hele menigheten. Kirkerådet har vedtatt at en endret dåpsliturgi skal behandles av Kirkemøtet i januar 2017. Det vil også få konsekvenser for Ordning for dåp i egen gudstjeneste.

Nemnd for gudstjenesteliv vedtok i juni i år et revidert forslag til dåpsliturgi, etter et forarbeid av en arbeidsgruppe og en bredt sammensatt konsultasjon om revidert dåpsliturgi. NFGs forslag legges hermed fram for Kirkerådet, med tanke på å bli sendt på høring i høst.

Endringene innebærer ikke en endret dåpsteologi, men språklige og regimessige endringer som svarer på de innvendinger som har kommet fram i den offentlige debatten og i andre former for erfaringsinnhenting. Omfanget av endringer gjør at det nye forslaget kan karakteriseres som en *revisjon*, og ikke bare som en justering av 2011-liturgien.

Endringene gjelder særlig første og siste punkt i forslaget, hvor ordene som beskriver dåpens gave, ikke lenger har en erklærende form, men inngår i bønner. Dessuten er ordene til foreldre og faddere om dåpens forpliktelse flyttet fram i dåpsliturgien, slik det var i 1981-liturgien. Dåpsliturgien er justert språklig flere steder, og forkortet, særlig i innledningsdelen. Ved oppløftingen av barnet etter dåpen sies det: «Dette er *NN* (fornavn), Guds barn og vår *søster/bror* i Kristus.» I tilsigelsen med

håndspåleggelse rett etter dåpen er ordene «gjort deg til sitt barn» erstattet av «født deg på ny», i tråd med alle dåpsliturgier i vår kirke fram til 1920.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet sender forslaget til revidert dåpsliturgi, med de endringer som framkom i møtet, på høring.
2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake på junimøtet 2016.

Saksorientering

Bakgrunn

I Kirkemøtet 2010 og 2011 ble en ny dåpsliturgi behandlet og enstemmig vedtatt. Allerede da ble tanken fremmet om at en måtte komme tilbake til gudstjenestereformen etter en periode på 3-6 år for å gjennomgå kritisk og foreta eventuelle justeringer og endringer i liturgiene. I saksfremlegget til sak KM 4/10 heter det under overskriften *Evaluering*:

Kirkerådet har lagt opp til at gudstjenestereformen i hele sin bredde skal evalueres etter 3 til 6 år. Dels er det vanlig at store liturgireformer blir evaluert og komplementert av nytt materiale etter et visst tidspunkt. Dels har man også innsett at selv om reformen har gjennomgått utprøving i mange menigheter og vært gjennom en omfattende høring, er det behov for at den vedtatte liturgi får leve over tid i kirken for så å bli kritisk gjennomgått.

Dette førte til at Kirkemøtet i sitt endelige vedtak i sak KM 4/10 tok inn følgende tekst:

Det legges til rette erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordning i løpet av 3-6 år. Kirkemøtet ber Kirkerådet komme tilbake med en plan for når og hvordan dette skal skje. (Vedtaks punkt 4)

Kirkerådet drøftet i 2013 saken Status for gudstjenestereformen (KR 32/13). Her ble det fremhevet at mange hadde innvendinger mot dåpsliturgien og ønsket endringer, ikke minst prester:

Det som særlig påpekes, er at dåpsliturgien er for tung, for gjentagende, for ordrik og for lang. Noen har også strukturelle innvendinger. Dette gjelder særlig tredelingen av liturgien og plasseringen av noen elementer, særlig at faddertiltalen kommer i tredje del, altså *etter* selve dåpshandlingen. Noen kritiserer fremdeles liturgien ut fra de samme teologiske innvendinger som fremkom i forarbeidene og i høringen, men uten at de oppnådde tilslutning.

Dåpsliturgien er den delen av gudstjenestereformen som har hatt den lengste og mest omfattende veien frem til det som ble vedtatt av Kirkemøtet 2011. Underutvalg 3 under Nemnd for gudstjenesteliv (NFG), som forberedte saken, utprøvde ulike liturgier i utvalgte menigheter. Det forslaget de endte opp med, ble kraftig og vesentlig omarbeidet av NFG. (s 11)

Både i 2013 og i 2014 drøftet Kirkerådet tidsprogresjonen for evaluering av de ulike elementene i gudstjenestereformen (KR 32/13, KR 23/14 og KR 60/14). En slik tidsplan ble lagt fram for Kirkemøtet 2015 under tittelen «Liturgisk musikk» (KM 05/15) med følgende elementer:

Den liturgiske musikken og Dåpsliturgien legges frem til behandling på Kirkemøtet 2017.

Hovedgudstjenesten og Alminnelige bestemmelser legges frem for Kirkemøtet 2018.

Tekstboken legges frem for Kirkemøtet 2020.

Kirkemøtet 2015 sluttet seg til denne tidsplanen (KM 05/15).

En arbeidsgruppe ble etablert tidlig i 2015 for å utarbeide et justert eller revidert dåpsliturgiforslag som Nemnd for gudstjenesteliv kunne behandle. Et sammendrag av fagartikler, offentlig debatt om dåpsliturgien og erfaringer fra et møte med representanter fra bispedømmekontorene ble lagt fram for arbeidsgruppen, sammen med et problemnotat og et første utkast til revidert dåpsliturgi.

Arbeidsgruppen avholdt tre møter vårhalvåret 2015 (12. mars, 28. mai og 8. juni). Underveis i prosessen ble hovedprinsippene for revisjonen lagt fram til drøfting på NFG sitt møte 25. mars. Her fikk arbeidsgruppen blant annet støtte for sitt forslag om å flytte det som gjerne kalles *fadderformaning* foran Forsakelsen og trosbekjennelsen, slik det var i forrige dåpsliturgi fra 1981.

Arbeidsgruppen bestod av: Avdelingsdirektør Paul Erik Wirgenes (leder), preses Helga Haugland Byfuglien, biskop Halvor Nordhaug, NFG-leder Hege Fagermoen og seksjonssjef Hans Arne Akerø (sekretær).

8. juni ble det arrangert en bredt sammensatt liturgisk fagkonsultasjon for å drøfte arbeidsgruppens liturgiforslag med et tilhørende saksdokument. Etter konsultasjonen ble det foretatt flere endringer i arbeidsgruppens forslag, før det ble lagt fram til behandling i Nemnd for gudstjenesteliv. Arbeidsgruppen betegnet sitt forslag som noe mer enn en «justert dåpsliturgi», men samtidig innenfor rammen av å være «en revidert dåpsliturgi» og ikke som en «ny dåpsliturgi eller ny dåpsteologi».

Nemnd for gudstjenesteliv behandlet saken 17. – 18. juni og gjorde flere endringer i arbeidsgruppens forslag, særlig i innledningsdelen. NFGs forslag legges hermed fram for Kirkerådet, med tanke på å bli sendt på høring.

Kommentarer til endringer av 2011-liturgien

0. Struktur og overskrifter

I hovedsak er rekkefølgen og strukturen i dåpsliturgien fra 2011 beholdt i det nye forslaget. Den største strukturelle endringen er at *fadderformaning* (*Dåpens forpliktelse*) er flyttet fram til der den var plassert i 1981-liturgien (se begrunnelsen i punkt 4). Dette gjør at det ikke lenger er naturlig å beholde de tre hovedoverskriftene Mottakelse til dåp/Dåpen/Livet i dåpen. En viktig grunn til disse tre hovedoverskriftene i 2008- og 2011-liturgiene var nettopp at *fadderformaning* skulle komme til slutt.

I det reviderte forslaget er det satt inn nye overskrifter med 8 punkter i dåpsliturgien.

1. Mottakelse til dåp

Denne overskriften er beholdt, men omfatter i det nye forslaget ikke så mange ledd som i 2011-liturgien, hvor både skriftlesninger, forsakelse og trosbekjennelse hørte inn under denne hoveddelen. Mottakelse til dåp inneholder nå leddene:

- a) Treenighetshilsen. Denne er som tidligere.
- b) Velkomstord. Først sier liturgen hvem (eller hvor mange) som skal døpes. Det er ikke tenkt at hele navnet nevnes her. Deretter er velkomstordene foreslått endret *fra* «Med takk og glede tar menigheten imot barnet/barna som i dag skal bli døpt i Guds hus» *til* «I tillit og glede bringer vi *henne/ham/dem* til Kristus i den hellige dåp».

Dermed er et motiv fra 1981-liturgien tatt inn, hvor fadderformaningene ble innledet med «Dere som i dag bringer barna til Kristus, skal være vitner...». At vi i dåpen *bringer barna til Kristus* kan være noe mange gjenkjenner dåpen som, fordi uttrykket gir assosiasjoner til fortellingen i Mark 10 om Jesus som velsigner barna. Dessuten kan det passe godt å si *bringer/kjem med* kort tid etter at dåpsbarna har blitt båret inn i prosesjon.

- c) En bønn. Denne bønnen inneholder en takk for barna som Gud har gitt oss, en erklæring om at vi er skapt i Guds bilde og at vi i dåpen får «del i Jesu Kristi seier over ondskap, synd og død». Så avsluttes dette leddet med en bønn om at de som skal døpes må bli omsluttet av Guds kjærlighet og tatt inn i Guds kirke.

Til c): Denne bønnen erstatter både *dåpsforklaringen* («Gud har gitt oss livet...»), *Joh 3,16* og *takkebønnen* i 2011-liturgien. Det medfører at innledningsdelen blir kortere, slik mange prester har ønsket. Den nye bønnen må imidlertid ses i sammenheng med de nye bønnene i punkt 8, som både sier noe om hva dåpen gir, inneholder en forbønn for de døptes liv framover og avslutter med en dåpspåminnelse for hele menigheten. Det er i innledningen og avslutningen (punkt 1 og 8) vi finner de største endringene av 2011-liturgien.

Nemnd for gudstjenesteliv har ønsket at takkebønnen for dåpsbarnet/dåpskandidatene skulle komme helt først i dåpsliturgien, og ikke slik den er i 2011-liturgien, hvor den kommer etter dåpsforklaringen og lesningen av Mark 10 om Jesus og barna. En svakhet ved 2011-liturgien er at takken for barnet som er født (eller dåpskandidaten som kommer til dåp) først kommer etter at vi allerede har sagt mye om dåpen. Dette bryter med den naturlige fremdriften i dåpsliturgien.

En tanke bak det nye forslaget er at de innledende ordene om hva dåpen gir kan kommunisere bedre når de inngår som del av en *bønn*, enn ved å være en tiltale til dåpsfølget og andre med forklaring om dåpen. Bønn er selve hovedspråket i all liturgi, og i enhver dåpsliturgi formidles en stor del av det dåpsteologiske innhold i form av bønner. I det nye forslaget fra Nemnd for gudstjenesteliv er altså den innledende dåpsforklaringen også utformet i rammen av en bønn til Gud.

Dåpsliturgiene som brukes i andre protestantiske kirkesamfunn i verden, inneholder en rekke bønner til Gud, men gjerne også en lengre innledende erklæring om hva vi får i dåpen. Generelt har de en lengre dåpsliturgi enn vår 2011-liturgi. Det er imidlertid ikke så vanlig i disse kirkene å ha dåp innenfor søndagens hovedgudstjeneste, slik praksis er i de fleste menighetene hos oss. Og fordi stadig flere av våre menigheter feirer nattverd i de fleste hovedgudstjenestene, trenger vi en relativt kort dåpsliturgi. Nemnd for gudstjenesteliv kom derfor til at det beste er å la en kort dåpsforklaring inngå i en takkebønn og bønn for dem som skal døpes. Dermed endres også blikket fra relasjonen mellom liturg og menighet, og løftes opp til relasjonen mellom oss og Gud.

Hva betyr disse endringene i innledningsdelen av 2011-liturgien innholdsmessig sett? I 2011-liturgiens innledning er *skapelse* og *fellesskapet* mellom Gud og oss et førende motiv: «Gud har skapt oss til *fellesskap* med seg.» I det reviderte forslaget er skapelsesmotivet beholdt og styrket ved at menneskeverdet er fremhevet: «Du har skapt oss *i ditt bilde*». Ordet «fellesskap» er ikke videreført. I arbeidet med revisjonen av dåpsliturgien har flere ment at det «moderne» ordet fellesskap, ikke er «tungt» nok for å uttrykke dåpens nåde. I det nye forslaget uttrykkes nå den forening med Gud som dåpen gir med litt andre ord: «i dåpen *får vi del i Jesu Kristi seier over ondskap, synd og død*» og «Omslutt *NN/henne/ham/dem* med din kjærlighet og ta *henne/ham/dem* inn i din kirke».

I 2011-liturgien sies det at Gud i dåpen «frelser oss fra synd og død». I det nye forslaget er «synd og død» beholdt. «Ondskap» er lagt til og satt først, fordi det for mange kan være et mer gjenkjennelig begrep og gi en bedre inngang til å forstå ordet *synd*. Hva vi i dåpen frelses *fra* er formulert i positiv form med ordene «får del i Jesu Kristi seier over ondskap, synd og død». En må også se denne formuleringen i sammenheng med de to alternative bønnene ved døpefonten i punkt 6, som uttrykker mer utførlig hva vi i dåpen frelses *fra* og hva vi frelses *til*:

Barmhjertige Gud, du som i dåpen frir oss fra mørkets makt og gjør oss til lysets barn,...

Barmhjertige Gud, vi takker deg for at dåpens vann ved ditt ord er en nådens kilde, der du renser oss fra synd og skyld og gir oss håpet om det evige liv i Jesus Kristus...

I det nye forslaget er bibelordet i Joh 3,16 foreslått tatt ut. Guds frelseshandling i Jesus Kristus som bakgrunn for dåpen er likevel tematisert i den innledende bønne med ordene «får del i Jesus Kristi seier over ondskap, synd og død».

Folkepedagogiske hensyn kunne tilsi at dette sentrale bibelordet fortsatt burde være med. Bibelordet finnes også i vår gravferdsliturgi. Imidlertid har ikke Joh 3,16 noen lang tradisjon i dåpsliturgisk sammenheng, ettersom det kom inn i vår dåpsliturgi først i 1981. Da var dette bibelordet knyttet til en dåpstale, og lesningen av Joh 3,16 kunne eventuelt erstatte denne.

Hvis en ønsker å beholde Joh 3,16, må det legges i tilknytning til en ny, innledende dåpsforklaring som følger etter en kort takkebønn for barnet.

NFG ønsker imidlertid ikke at dåpsliturgien i for sterk grad skal bestå av lesninger av bibelord. Det har vært en tendens til å ta inn stadig nye bibelord i dåpsliturgien. I NFGs nye forslag er det 4 bibelord (i tillegg til Fadervår!) som alltid vil bli lest som del av liturgien. Av disse er det Mark 10 (Jesus og barna), som har lengst tradisjon i lutherske liturgier, helt fra Luthers tid. Matt 28 (Dåpsbefalingen) kom inn som selvstendig ledd i 1889. Joh 8,12 («Jeg er verdens lys») ble tatt i bruk i mange menigheter på 1990-tallet i forbindelse med forsøksordningen med dåpslys, og kom inn i 2011-liturgien. 1 Pet 1,3 («Lovet være Gud...») har imidlertid en lenger tradisjon og kom inn i 1783, ble senere flyttet til *etter* dåpen og avslutter i dag dåpshandlingen ved å lovprise Guds for hans miskunn og vårt «levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde».

Høringsspørsmål 1:

Er dere enige i det revidert forslaget til punkt 1?

Kommenter hva dere eventuelt ønsker å justere i dette punktet.

eller

Ønsker dere å beholde 2011-liturgiens innledningsdel?

Kommenter hva dere eventuelt ønsker å justere i hoveddel I i 2011-liturgien.

2. Dåpsalme

Dåpsalme er satt opp som et eget punkt i det nye forslaget, mens det i 2011-liturgien kun omtales i en rubrikk. Ordlyden i rubrikken er justert, men ikke endret innholdsmessig. Fortsatt er det fullt mulig å legge dåpsalmen til andre steder i dåpsliturgien. Grunnen til at rubrikken er lagt til det nye punkt 2, er at dette er det første stedet det kan være naturlig å synge dåpsalmen, altså etter at mottakelsen er skjedd. Mange synger kun noen vers før dåpen, fordi enkelte dåpsalmer har sluttvers som bør synges etter at dåpen har skjedd. Andre vil synge hele dåpsalmen senere i dåpshandlingen, for å få en god overgang til Ordets del.

Høringsspørsmål 2:

Har dere kommentarer til innholdet i rubrikken om dåpsalme?

3. Skriftlesning

Overskriften er ny. Den eneste forandringen er at innledningsordene til lesningen av Mark 10 er endret fra «åpner Guds rike for *oss*» til «åpner Guds rike for *dem*». Selv om Guds rike åpnes for alle ved å vi tar imot det slik som et barn, finner mange det unaturlig å si «oss» når fortellingen introduseres. I selve fortellingen fremgår det jo at Jesu ord ikke bare gjelder barn, men oss alle. Heller ikke her er det noen innholdsmessig endring.

Høringsspørsmål 3:

Er dere enige i endringen fra «oss» til «dem»?

4. Dåpens forpliktelse

Overskriften på dette leddet er hentet fra 1981-liturgien. Den viktigste endringen her er at leddet er flyttet fram foran Forsakelsen og troen. Det synes å være et utbredt ønske om å flytte «fadderformaningene» fram hit, og gå bort fra den plasseringen dette leddet har hatt i 2008- forslaget og i 2011-liturgien. Det bør likevel nevnes at både i

1574-liturgien, i 1889- liturgien og i 1920-liturgien var dette leddet plassert etter dåpen, helt til slutt etter lovprisningen fra 1 Pet 1,3. I 1981 ble det flyttet fram før forsakelsen og troen.

Det er først og fremst *regimessige* grunner til at arbeidsgruppen og NFG anbefaler å gå tilbake til plasseringen den hadde i 1981-liturgien. Mange har påpekt at plasseringen til slutt gjør dåpsliturgien baktung og at leddet virker som et antiklimaks etter høydepunktet i dåpen. Foreldre og faddere har vanskelig for å lytte til slike ord etter at de har vært framme til selve dåpshandlingen, og det virker masete å reise seg igjen mens disse ordene sies. Dessuten blir de nå stående alene, mens de i 1981-liturgien fikk stå sammen med menigheten, som reiste seg ved den etterfølgende forsakelsen og troen og slik gav foreldre og faddere moralsk og åndelig støtte til å gå fram til døpefonten.

Flere påpeker også at det er ulogisk å fremholde ansvaret de har påtatt seg først etter at de har svart ja til dåp ved døpefonten.

Denne endringen medfører at ordlyden må endres noe, blant annet fra «Dere er vitner» til «Dere skal være vitner», slik det het i 1981-liturgien.

Det er også foreslått noen mindre endringer i fadderformaning. En språklig forenkling er at verbet «hjelp» er satt til flere ledd ved at «lære dem selv å be» er blitt til «hjelp dem til selv å be, ...» I stedet for «å **bruke** Guds ord» foreslås «å **kjenne** Guds ord». Også selve målet med oppgaven de får er endret (nedenfor markert med fet skrift). Formuleringen er endret fra:

«å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham dem*, lære *henne/ham/dem* selv å be og hjelpe *henne/ham/dem* til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* kan leve og vokse i den kristne tro.»

til

«å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham dem*, hjelpe *henne/ham/dem* til selv å be, **kjenne** Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* **kan bli hos Kristus når hun/han/de vokser opp.**»

Tilsvarende endringer er gjort i fadderformaning ved dåp av større barn, unge og voksne.

Den største endringen i dette punktet er beskrivelsen av målet med fadderoppgaven. Her ønsket NFG å ta inn første del av ordlyden fra 1981-liturgien, som var: «for at *han* kan bli hos Kristus, (likesom *han* ved dåpen blir forenet med ham)». Det gir god mening å angi målet med foreldrenes og faddernes oppgave med ordene «så *hun/han/de* kan **bli hos Kristus når hun/han/de vokser opp**», ikke minst fordi NFGs dåpsliturgiforslag starter med formuleringen «I tillit og glede bringer vi *henne/ham/dem* til Kristus i den hellige dåp». Og det er utvilsomt et overordnet mål at de døpte *kan bli hos Kristus*.

Formuleringen i 2011-liturgien «så *hun/han/de* kan **leve og vokse i den kristne tro**» gir imidlertid en tettere tilknytning til faddernes oppgave og til kirkens trosopplæring, hvor denne formuleringen står sentralt. Dette kan tale for å beholde 2011-formuleringen.

Det er også et godt bibelsk grunnlag for å beskrive den døptes liv som å «leve og vokse i den kristne tro»:

«Da kan dere *leve* et liv som er Herren verdig, og som helt og fullt er til glede for ham, så dere bærer frukt i all god gjerning og *vokser* i kjennskap til Gud» (Kol 1,10)

«Men vi har det håp at deres tro skal vokse,...» (2 Kor 10,15)

«For troen deres vokser seg stadig rikere, og kjærligheten dere har til hverandre, blir større hos hver og en av dere» (2 Tess 1,3)

Høringsspørsmål 4:

Er dere enige i å flytte fram «fadderformaning» til før Forsakelsen og troen?

Foretrekker dere formuleringen «så de kan bli hos Kristus når de vokser opp»? eller formuleringen «så de kan leve og vokse i den kristne tro»?

Gi gjerne kommentarer til denne og andre endringer i «fadderformaning».

5. Forsakelsen og troen

I dette leddet foreslås det ingen vesentlige endringer av 2011-liturgien. Ordlyden i rubrikken er endret språklig, men ikke innholdsmessig.

I tillegg foreslo arbeidsgruppen å ta bort ordene «som vi døpes til» når forsakelsen og troen skal fremsies i en slik situasjon med både spedbarn og eldre dåpskandidater. Det kan virke for gjentakende med forklaringen «som vi døpes til», når liturgen like før har sagt til eldre dåpskandidater «Vil du sammen med denne menigheten bekjenne forsakelsen og troen som du døpes til»? Dette sluttet NFG seg til.

Høringsspørsmål 5:

Gi eventuelt kommentarer til endringene i dette leddet.

6. Dåpshandlingen

Bønnene ved døpefonten. To av de tre bønnene som finnes i 2011-liturgien er nå forkortet, omarbeidet og gitt en tydeligere bønneform, slik at ingen setninger er rene erklæringer om hva dåpen gir. Første bønn bygger på 3. bønn i 2011-liturgien og er en tydelig *epiklese* (påkallelse av Ånden) med bønneformularet «Send din Ånd, så...». At vi allerede har innført epiklese i nattverdiliturgien i 2011, kan gjøre det naturlig med en påkallelse av Ånden i bønnen over dåpsvannet og på denne måten styrke uttrykket for treenigheten i dåpsliturgien.

Andre bønn bygger dels på 2. bønn i 2011-liturgien og dels på bønnen fra 1981-liturgien.

NFG ønsket at begge bønnene ved døpefonten skulle begynne med «Barmhjertige Gud» (nn: «Miskunnsame Gud»). Bønnene beskriver den negative bakgrunnen for dåpen og dens positive motstykke ved å si at Gud i dåpen «frir oss fra mørkets makt og gjør oss til lysets barn» og «rensar oss fra synd og skyld og gir oss håpet om det evige liv i Jesus Kristus». Bønnen ved døpefonten er det rette stedet for å uttrykke mer presist dåpens nødvendighet og hva vi i dåpen frelses *fra. Synd og skyld og håpet om det evige liv* står som hovedbegrep i luthersk dåpsforståelse og lutherske dåpsliturgier. Og som kjent heter det i den nikenske trosbekjennelsen (Nicenum): «Vi bekjenner én dåp til syndenes forlatelse». Ordene «syndenes forlatelse» inngår også i 3. artikkel i Den apostoliske trosbekjennelse, og er dessuten en av bønnene i Fadervår.

Arbeidsgruppen mente det var tilstrekkelig at liturgen kan velge mellom to bønner ved døpefonten, og eventuelt variere mellom dem. NFG sluttet seg til dette og gav begge bønnene samme tiltaleform («Barmhjertige Gud»).

I denne hoveddelen av dåpsliturgien (6 Dåpshandlingen) er mange formuleringer gamle, godt innarbeidet og verd å beholde. NFGs forslag i punkt 6 er:

«Vil dere at *NN skal døpes....*». Her er det ikke foreslått noen endring.

«Gud bevare din *inngang* og din *utgang*...». I 1981- og 2011-liturgien ble «utgang» nevnt før «inngang», slik rekkefølgen er i Salme 121. Nå er dette foreslått endret i tråd med alle lutherske dåpsliturgier før 1981. Grunnen til dette er at dåpen utvilsomt er en *inngang*, og at dåpen ennå ikke har skjedd når dette sies. I Salme 121 er man inne i templet og derfor nevnes utgang før inngang. Når noen skal bli døpt, bør imidlertid rekkefølgen endres, slik det har vært i tidligere dåpsliturgier.

Ordene ved korstegningen er noe forkortet ved at ordene «til vitnesbyrd om at» og «og skal tro på ham» er foreslått tatt ut. Slik får ordene en mer pregnant og proklamatorisk form og selve korstegningens betydning trer tydeligere fram.

Erklæringen og bønnen etter dåpen har en rubrikk som gir mulighet for at noen i dåpsfølget kan delta med håndspåleggelse sammen presten. Denne medvirkning er det ønskelig å styrke.

Født deg på ny. Arbeidsgruppen overveiet å erstatte formuleringen «gjort deg til sitt barn» under håndspåleggelsen etter dåpen med ordene «født deg på ny». Dette var under den forutsetning at uttrykket «Guds barn» ble beholdt som uttrykk for den nye status dåpen gir ved at dette kommer inn i erklæringen ved oppløftingen av barnet /presentasjonen av den døde. Arbeidsgruppen mente at oppløftingen da måtte bli et obligatorisk ledd.

NFG anbefalte å endre fra «gjort deg til sitt barn» til «født deg på ny» i erklæringen og bønnen etter dåpen, og at oppløftingen av dåpsbarnet/presentasjonen av den døde/ blir et obligatorisk ledd hvor liturgens ord skal være: «Dette er *NN*, **Guds barn** og vår *søster/bror* i Kristus.» Dermed bortfaller den alternative formulering i 2011-liturgien («Dette er *NN*, som er døpt inn i Kristi kirke og vår menighet.»)

Det nye forslaget er i tråd med den formulering som ble brukt i de eldste lutherske dåpsliturgiene:

Den allmektige Gud og vår Herre Jesu Kristi Far har født deg for andre gang/på ny/ ved vann og Den hellige ånd og har tilgitt deg alle dine synder. Han styrke deg med sin nåde til det evige liv. Amen. (Oversatt fra Luthers Taufbüchlein).

«Født deg på ny» har derfor en lang tradisjon som tilsigelsesord ved håndspåleggelsen etter dåpen, knyttet sammen med motivet om syndstilgivelse. Formuleringen «gjort deg til sitt barn» kom inn i vår dåpsliturgi først i 1920. Å flytte *Guds barn*-metaforen til oppløftingen av barnet, betyr at denne betegnelsen fortsatt er tett forbundet med selve dåpshandlingen.

En kan likevel innvende at det skal gode grunner til for å ta bort den innarbeidede og pregnante formuleringen «gjort deg til sitt barn». Vil dette kunne svekke forståelsen av dåpens betydning? Imidlertid har mange vært kritiske til denne formuleringen, av ulike grunner. I arbeidet med dåpsliturgien fra 2008 og 2011 var det et debatttema om en fortsatt skulle anvende den bibelske metaforen *Guds barn* som beskrivelse på hva vi blir i dåpen. I diskusjonen den gang ble det blant annet vist til at den svenske dåpsliturgien ikke anvendte dette begrepet, men hadde en god, luthersk dåpsliturgi. Det viktige, økumeniske BEM-dokumentet (Baptism, Eucharist and Ministry) bruker uttrykket «Guds sønner og døtre», og mange nyere dåpsliturgier bruker Guds barn-metaforen, men på en litt annen måte enn i vår dåpsliturgi og ofte på andre steder i dåpsliturgien. I den anglikanske dåpsliturgien sies det i den innledende dåpsforklaringen at vi må bli født på ny av vann og Ånd for å komme inn i Guds rike, og at vi i dåpen blir ikledd Kristus (...). Så heter det til slutt: «As children of God, we have a new dignity and God calls us to fullness of life.»(Common worship, s. 349).

I den katolske dåpsliturgien sies det etter dåpen følgende – ikke direkte til barnet, som i vår dåpsliturgi – men til menigheten: «Kjære brødre og søstre, gjennom dåpen er dette barn blitt født på ny. Han/hun kalles nå – og er i sannhet – Guds barn (...).» (Bønnebok s.552). I den katolske konfirmasjonsliturgien brukes imidlertid samme formulering som i vår dåpsliturgi i de avsluttende ordene til konfirmantene: «Gud, den allmektige Fader, som har gjenfødt dere av vann og den Hellige Ånd og gjort dere til sine barn, velsigne dere og bevare dere verdige til sin kjærlighet.» (Bønnebok, s 558)

I høringen om dåpsliturgiforslaget fra 2008, som ikke hadde Guds barn-metaforen, ønsket 52,7 % å ta inn igjen Guds barn-motivet, mens 40,5 % ikke ønsket å ta dette uttrykket inn igjen. I arbeidet med dette nye reviderte forslaget til dåpsliturgi la arbeidsgruppen til grunn at i den bibelske terminologien er *Guds barn* knyttet til frelsen og Ånden, og ikke til skapelsen. Og i likhet med ordet *frelse* står metaforen *Guds barn* i spennet mellom «allerede nå - ennå ikke» (vi «lengter etter å bli Guds barn fullt og helt når kroppen vår blir satt fri. For i håpet er vi frelst.» Rom 8,23f).

Oppløfting av dåpsbarnet. Valget av formulering ved håndspåleggelsen får altså betydning for ordene som brukes ved oppløftingen av dåpsbarnet/presentasjon av den nydøpte. Dette leddet symboliserer at vi gjennom dåpen får del i Kristi død og oppstandelse og blir reist opp til det nye livet med Kristus (Rom 6). Leddet er ikke en vanlig presentasjon av barnet, som en kanskje kan få inntrykk av hvis det sies ord som «Ta vel imot...». Handlingen er noe mye mer, en symbolsk oppløfting av dåpsvannet hvor vi stadfester den døptes nye status. Oppløftingen har en lang tradisjon i dåpsliturgien økumenisk sett og mange opplever dette i dag som et høydepunkt i dåpsliturgien.

Når dette praktiseres, sier rubrikken at det nydøpte barnet kan løftes opp og vendes mot menigheten, enten av presten eller av den som bærer barnet. Tilsvarende kan større barn, unge og voksne som er blitt døpt, vende seg mot menigheten. Rubrikken innebærer en styrking av dette leddet i dåpsliturgien. Det gir også en fleksibilitet ved at det ikke nødvendigvis er presten som løfter opp barnet, ettersom presten – i vår tradisjon – vanligvis ikke holder barnet under selve dåpshandlingen. Ikke så få prester kvier seg for å overta barnet ved oppløftingen, av hensyn til barnets sikkerhet.

Ved oppløftingen/presentasjonen er det foreslått at følgende ord skal sies: «Dette er NN (fornavn), **Guds barn** og vår søster/bror i Kristus.»

Høringsspørsmål 6:

Har dere kommentarer til de to bønnene ved døpefonten?

Er dere enige i endringen av rekkefølgen «din inngang og din utgang»?

Er dere enige i endringen i ordene ved korstegningen?

Er dere enige i rubrikken om at noen i dåpsfølget kan delta i håndspåleggelsen?

Er dere enige i å endre «gjort deg til sitt barn» til «født deg på ny»?

Er dere enige i å ta inn ordene «Guds barn» ved oppløftingen?

Er dere enige i at oppløftingen (slik den er beskrevet) blir obligatorisk?

7. Tenning av dåpslys

Dette er fortsatt et fakultativt ledd. I forslaget til ny rubrikk er det nå presisert at lysene først skal tennes etter at alle er døpt, og at Joh 8,12 kun fremsies én gang. Slik var det også ment i 2011-liturgien. En oppnår både besparing av tid og en regimessig forbedring ved at ett og samme dåpslys ikke rekkes fram og tilbake mellom flere personer rundt døpefonten. For mange menigheter innebærer dette en endring av den innarbeidede praksis med dåpslys. Intensjonen er at vannet, og ikke dåpslyset, skal fremheves som det viktigste i selve dåpshandlingen. Dåpslyset skal peke mot veien videre i den døptes liv.

Høringsspørsmål 7:

Er dere enig i presiseringen av hvordan dette leddet skal praktiseres?

8. Bønn og lovprisning

Hovedendringen i dette leddet er at dåpspåminnesordene til menigheten i 2011-liturgien («Kjære menighet. Gjennom dåpen...») er foreslått tatt ut. Utformingen av dette dåpspåminnesleddet har vært sterkt kritisert. Samtidig har flere kritikere sagt at det å trekke inn menigheten i en form for dåpspåminnelse, slik hensikten var, bør videreføres. Også vår relasjon til hele skapelsen bør beholdes som motiv (jfr. ny bønn 2).

Disse anliggender er nå foreslått ivaretatt i form av tre alternative bønner.

Disse bønnene har en felles struktur med

- *Trofaste Gud*, (som tiltale i alle tre bønnene),
- en *takk for dåpen* (med en kort beskrivelse av hva dåpen gir alle dømte),
- en *forbønn for de dømte på veien videre gjennom livet i medgang og motgang* (i to av bønnene bes også for deres foreldre og faddere/de som har ansvar for dem), og til slutt
- en *bønn for alle om å leve livet i dåpen – i tro, håp og kjærlighet*.

Disse bønnene innfører noe nytt ved å ha en takkebønn for dåpen *etter* at dåpen er skjedd.

Dessuten ivaretar bønnene det forbønnsleddet som finnes i 2011-liturgiens Takkebønn. Å be om vern og omsorg for dåpsbarnet i livet framover, i medgang og motgang, dekker et sterkt eksistensielt behov for dem som står rundt barnet. Denne forbønnen har en mer naturlig plassering *etter* at dåpen er skjedd.

Motivet *Livet i dåpen* avslutter de tre alternative bønnene, og gjelder både for de nydøpte og for alle som er til stede.

Disse bønnene kan bes av liturgen eller av en medliturg, f eks av en i dåpsfølget. Bønnene kan forhåpentligvis fungere bedre som avslutning på dåpsliturgien enn 2011-liturgiens dåpspåminnelserord, både for dåpsfølget og menigheten for øvrig.

Det er tidligere vist til at fadderformaning er tatt ut av avslutningsdelen og flyttet fram til punkt 4.

To mindre endringer i punkt 8 er:

- Liturgen kan velge å si noe kortfattet om den aktuelle dåpshandlingen før den avsluttende lovprisningen med 1 Pet 1,3, i stedet for i starten av dåpshandlingen (se pkt 1).
- Bare den nye oversettelsen av Fadervår er tatt inn i teksten, men det er fortsatt mulighet til å velge 1920- og 1977-oversettelsene.

Høringssspørsmål 8: Har dere kommentarer/endringsforslag til disse tre bønnene?

Økonomiske/administrative konsekvenser

Saken krever en høring, som innbefatter mye arbeid hos høringsinstansene. For å lette arbeidet for høringsinstansene og den videre bearbeidingen i Kirkerådets sekretariat, legges det til rette for at høringen kan skje i form av en Quest Back-undersøkelse.

Arbeidet i Kirkerådets sekretariat kan samlet beregnes til et halvt årsverk fram til sommeren, 2017 (ca kr 450.000). Det er ønskelig å utarbeide et kursmateriale og kursopplegg om dåpsteologi og dåpsliturgi i prostiene, og at dette kan bidra til en samtale om dåp i våre menigheter. Dette kan medføre en utgift på ca kr 60.000.

En revidert Ordning for dåp i hovedgudstjenesten vil også føre til endring av Ordning for dåp i egen gudstjeneste. Det betyr at nye ark må utgis for å inngå i permen Gudstjeneste for Den norske kirke. For i alt ca 30 sider vil dette medføre en utgift for bispedømmekontorene og fellesrådene. Prisen for de drøyt hundre sider med supplerende liturgiark som ble utgitt i år til å sette inn i gudstjenestepermen, er i dag kr 152,-. Prisen for den nye dåpsliturgien som skal utgis i 2017, er ennå ikke fastsatt.